

*En
kaffehandlers
korte liv*

Birthe Aasted

Fra Lemming ...

til Højbro Plads ...

Aesculus

*Det startede med
slægtsforskning
og almindelig nysgerrighed,
og det endte med denne
bog om min farfar,
som var kaffehandler i
København fra 1901
til sin død i 1916.
Han var særdeles
"langt fremme i skoene"
med at reklamere for sin
kaffebutik!*

En Kaffehandlers Korte Liv

**af
Birthe Aasted**

En Kaffehandlers Korte Liv

Copyright © 2010 Ved Birthe Aasted. Alle rettigheder forbeholdes.

Tryk: Scandinavian Digital Printing A/S

Design af omslag: Henrik Drent

ISBN 978-87-993026-4-2

Salg: baasted@kabelmail.dk

Printed in Denmark 2010

Forord

Hvorfor, kunne man spørge, ville jeg grave i fortiden og lede efter personlige oplysninger om min for længst afdøde farfar, Niels Daniel Dalsgaard, der var kaffehandler i København i begyndelsen af nittenhundredtallet? Umiddelbart fordi jeg næsten intet vidste om min farfars liv og levned. Forståeligt nok havde min egen far ikke kunnet give mig ret mange oplysninger, for han var kun 8 år, da hans far – altså min farfar – døde.

Det jeg gerne ville vide noget om var, hvem min farfar var, altså hvilket menneske havde han været, hvordan og hvor han havde levet og noget om, hvorfor hans liv blev så kort som det blev. Alt det vidste jeg og den efterlevende familie intet om, så derfor var min nysgerrighed stor, da jeg startede med at søge i arkiver m.m., for at finde detaljer om min farfars liv og levned.

Og da mine undersøgelser så gav gode resultater, og også en hel del overraskelser, opstod ideen om at skrive historien om min farfars ikke helt almindelige liv. Medvirkende til ønsket om at skrive var også lysten til at fortælle, om de helt unikke muligheder slægtsforskere og andre har i Danmark, for at lave research i alle tænkelige arkiver og samlinger.

Da jeg hverken er forfatter eller digter, er dette blot en fortælling eller slægtshistorie, hvor jeg, på baggrund af de indsamlede oplysninger om min farfars korte liv, har tilsat mine egne kommentarer, og beskrevet det, så man kan følge hans liv fra fødsel til død.

De få ting min far havde fortalt mig om min farfar var,

- ❑ at han havde haft en kaffeforretning (kaffebod) på Højbro Plads 4, København,
- ❑ at han med sin familie boede på Amagertorv nr. 1 i København, da min far blev født i 1908, og
- ❑ at min farfar engang havde reklameret for sin kaffebod på en – for den tid – særdeles avanceret og spøgefuldst måde!

Tillige havde min far gemt nogle ganske få ting, nemlig sine forældres vielsesattest, et portrætfoto af min farfar som ung mand, tre familieportrætter og en kobber-enøse.

STOR TAK til Lise Pedersen i Søborg og til Hans Dalsgaard i Silkeborg, for stor hjælp med at finde oplysninger fra kirkebøger og folketællinger m.m., for hele slægten.

Frederiksberg, maj 2010
Birthe Aasted
(født Dalsgaard)

Historien om min farfars korte liv

Inden jeg begyndte undersøgelserne i 2005 tog jeg et aftenskolekursus i slægtsforskning. Derefter var udgangspunktet den foran omtalte vielsesattest, som viste sig at være "guld værd", - den var mit adgangskort til de allerførste undersøgelser. Vielsesattesten var fra Holmens Kirke og den attesterede, at ungkarl, grosserer *Niels Daniel Dalsgaard* den 26. november 1902 indgik ægteskab med frøken *Sigrid Louise Johanne Andersen*.

Med den attest i hånden aflagde jeg mit første besøg på Landsarkivet i København. I løbet af få minutter kunne jeg i en gammel kirkebog læse disse nye og for mig helt ukendte oplysninger om min farfar:

At han var født 10. juli 1873 i Lemming by,
at hans forældre var gårdmand Mads Jensen og hustru Ane Marie Nielsen,
at han iflg. Kgl. Bevilling havde taget navneforandring fra Jensen til Dalsgaard i 1902,
at han på tidspunktet for ægteskabets indgåelse boede Holmens Kanal 26 i København.

Det var jo en rigtig god begyndelse. Nu vidste jeg så, at han var fra en landsby nord for Silkeborg i Jylland, hvad hans far var, hvad hans forældre hed og endelig var der oplysningen om hans bopælsadresse i København.

Det skulle senere vise sig, at han har haft rigtig mange bopælsadresser, både i Jylland, i København og på Frederiksberg!

Disse oplysninger blev starten på de næste 4-5 års undersøgelser. Nu var nysgerrigheden naturligvis blevet endnu større. Jeg måtte finde ud af, hvordan Niels Daniel, en gårdmands-søn fra Lemming, var havnet som kaffehandler/grosserer i København.

Men for at kunne finde flere historiske kendsgerninger om min farfar, var det nødvendigt også at vide noget om hans allernærmeste slægt, d.v.s. forældre og søskende, og derfor følger et kort resumé om disse, på baggrund af kirkebøger og folketællinger:

Tiden før Niels Daniels fødsel i 1873

Forældre og søskende

Som det fremgik af vielsesattesten var Niels Daniel Jensen født i 1873 i Lemming og forældrene var Mads Jensen og Ane Marie Nielsen. Ved granskningen af kirkebøger for Lemming sogn m.fl. fremgår, at Niels Daniel var sin moders 14. (*fjortende*) barn. Dengang var det jo desværre ikke alle børn, der overlevede de første barndomsår. Men det gjorde Niels Daniel!

Moderen, Ane Marie Nielsen

Hun indgik i Balle i 1854 ægteskab som 22-årig, med Niels Danielsen (som min farfar så senere er opkaldt efter). Niels Danielsen var måske karl på hendes forældres gård i Balle, og det vides, at han også har været pramdrager. Ane Marie fik hurtigt et barn og kort efter købte de en gård på Lemming Vesterbyvej i Lemming.

I alt fik de ni børn; det første født i Balle og de øvrige i Lemming. Enkelte af disse børn optræder senere i historien, men her er de nævnt i fødselsrækkefølge:

19/12-1854	Jens Poul Nielsen,	31/12-1860	Poul Nielsen, (død i 1861)
16/01-1856	Ane Nielsen,	30/04-1862	Thomasine Petrine Nielsen,
01/02-1857	Niels Poulsen Nielsen,	18/04-1864	Daniel Peter Nielsen, (død i 1864)
07/05-1858	Daniel Peter Nielsen, (død i 1858)	16/08-1865	Anders Daniel Nielsen.
22/11-1859	Ane Mette Nielsen,		

Ane Marie Nielsens ægteskab med Niels Danielsen varede kun i 13 år, han døde i 1867. Så var hun alene på gården med 6 børn, hvoraf den ældste kun var 13 år gammel.

Faderen, Mads Jensen

Som det var nødvendigt dengang, måske navnlig på landet, måtte såvel enker som enkemænd hurtigt se sig om efter en ny ægtefælle. Det blev også tilfældet for Ane Marie Nielsen. Og den ny ægtefælle var Mads Jensen, på det tidspunkt 37 år gammel. Han havde indtil da tjent som karl på et større antal gårde i Lemming og Nisset. Hans familie boede på en gård i Lemming Øst. Måske var Mads Jensen netop karl på Ane Maries gård, da hun blev enke - det kan der kun gisnes om!

I hvert fald indgik de ægteskab i Lemming i 1868, og Ane Marie Nielsen og Mads Jensen fik i alt nedennævnte fem børn:

25/12-1869 Nielsmine Jensen, (død i 1872)

25/12-1869 Ane Kirstine Jensen, (tvilling til Nielsmine)

07/04-1871 Jens Jensen, (død i 1876)

20/04-1872 Poul Jensen, (død i fødselsåret)

10/07-1873 Niels Daniel Jensen – historiens hovedperson.

En særlig søster

Under sin opvækst på gården i Lemming har Niels Daniel altså én helsøskende (den tilbageværende tvilling Ane Kirstine Jensen) og seks halvsøskende. Af dem kom navnlig én, halvsøsteren Ane Nielsen (født i 1856), til senere at spille en særlig rolle i Niels Daniels liv. Hun var i øvrigt også fadder ved hans dåb i Lemming Kirke 05/10-1873.

Gården i Lemming

Den eksisterer endnu, og den er kun delvis ændret i det ydre. En dejlig fire-længet gård i et natur-skønt område i den vestlige udkant af Lemming. Ved et besøg på gården hos de nuværende ejere var det en lidt speciel fornemmelse at tænke på, at her var min farfar født for 125 år siden og her havde han haft sin første barndomsår.

Så følger historien om Niels Daniel Jensens korte, men begivenhedsrige liv

1877

Faderløs

Ægteskabet mellem Niels Daniels forældre, Ane Marie Nielsen og Mads Jensen, varede heller ikke længe. I 1877 døde Mads Jensen, kun 47 år gammel, og så var Ane Marie på ny enke – med et par børn mere! Intet tyder dog på, at hun søgte ny ægtefælle til at hjælpe med gårdens drift, måske fordi de ældste børn var blevet voksne og kunne hjælpe til.

1880

Folketælling

På det tidspunkt, tre år efter Mads Jensens død, boede der syv personer på gården i Lemming, beskrevet som nedenfor - med mine tilføjelser i parentes:

Ane Marie Nielsen, 48 år, gårdejerens enke, født i Balle

Søn, Niels Poulsen Nielsen, 22 år, tjener moderen (fra 1. ægteskab)

Datter, Ane Mette Nielsen, 20 år, (fra 1. ægteskab)

Datter, Thomasine Petrine Nielsen, 17 år (fra 1. ægteskab)

Søn, Anders Daniel Nielsen, 14 år (fra 1. ægteskab)

Datter, Ane Kirstine Jensen, 10 år (fra 2. ægteskab)

Søn, Niels Daniel Jensen, 6 år (fra 2. ægteskab - historiens hovedperson)

Samme år, et par måneder før sin syvårs fødselsdag, blev Niels Daniel indskrevet i Lemming Skole – og registreret som søn af Mads Jensens enke!

1882

Gården sælges

Det blev måske for meget for Ane Marie at passe både gård og børn. Måske flyttede de ældste børn hjemmefra, eller måske på grund af alder eller sygdom, så solgte hun i hvert fald gården og flyttede til Århus. Gården købtes iflg. tingbogen, af Anton Nielsen, der som betaling udstedte en panteobligation til Ane Marie Nielsen på 10.000 kr.

Anton Nielsens efterkommere bor stadig på gården.

Niels Daniel flyttede i foråret 1882 med sin mor og helsøster til Søgade 17 i Århus. Og samme år, den 20. april, blev Niels Daniel indskrevet i Søndre Byskole. Det er noteret i skoleprotokollen, som man skulle, at han var behørigt vaccineret (af Dr. Proich!)

Nærmere studier af eksamensprotokoller fra Århus skolevæsen viser, at Niels Daniel nok ikke var den dygtigste elev i klassen! Han havde igennem årene i Byskolen nogle års-gennemsnit på hhv. g+, mg+, mg- og mg. Senere benævnes skolen i øvrigt som Søndre Borgerskole i Valdemarsgade!

1887

Konfirmation

Den 2. oktober blev Niels Daniel konfirmeret i Sct. Poul's Kirke i Århus. Som forældre er skrevet, at det var afdøde Mads Jensen og hustru (Ane) Marie Nielsen, og at bopælen var Banegårdsvej 1, Århus. Som skik var for de fleste har Niels Daniel nok, kort tid efter sin konfirmation, afsluttet sin skolegang for at komme i gang med en uddannelse.

1888

Læreplads - karrierestart

I oktober, da Niels Daniel var 15 år gammel, var han til optagelsesprøve på Aarhus Handelsfor- enings Handelsskole. Det er i skoleprotokollen nævnt, at han har gået i Søndre Borgerskole og, at hans principal var Otto Lassen. Denne Otto Lassen havde en købmandsforretning i Klostergade 56 i Århus, og det var så også blevet Niels Daniels bopælsadresse.

Karrieren var startet; Niels Daniel var lærling hos en købmand, han gik på handelsskole og helt i overensstemmelse med datidens normer, så boede han også hos sin principal.

1889

Forældreløs

Samtidig med at Niels Daniel, nu 16 år gammel, bestod slutprøven efter første år på handelsskolen, var der igen dødsfald i familien. Den 16. august døde hans mor, Ane Marie Nielsen. Så var den unge og umyndige Niels Daniel blevet forældre- løs.

Af skifteprotokollen fra Århus skifteret fremgår, at arvingerne dels var de seks børn fra første ægteskab og dels de to fra andet ægteskab. Gælden var ikke stor, og som formue er nævnt gældsbrevet fra salget af gården i Lemming.

Det må have haft en restværdi, men den nævnes ikke.

*Foto Niels Daniel Jensen ca. 16-18 år
Fotograf P. Hadrup, Aarhus.*

Det fremgår også af skifteprotokollen hvem arvingerne var, hvor de boede og om de deltog i mødet i skifteretten. Det var interessante oplysninger, som fortæller noget om disse seks, nu voksne børn fra første ægteskab og de to fra andet ægteskab.

I skifteprotokollen er noteret, at de mødte var:

Jens Poulsen Nielsen, boelsmand med bopæl i Pederstrup
Ane Nielsen, i ægteskab med jernbaneassistent Niels Carl Jensen af Århus,
Niels Poulsen Nielsen, er boelsmand i Tanskov, Serup sogn,
Ane Mette Nielsen, møder på skiftet ved beskikket værge, murermester K.P. Jensen
Thomasine Petrine Nielsen, møder på skiftet ved sagf. S. Winge
Anders Daniel Nielsen, er sadelmager i Århus og møder også ved murerm. K.P. Jensen
Ane Kirstine Jensen, møder på skiftet tillige ved sagf. Winge.

Den tidligere omtalte halvsøster, Ane Nielsen, der var fadder ved Niels Daniels dåb, var altså da bosiddende i Århus, og i ægteskab med en jernbaneassistent. Endvidere var halvbroderen, Anders Daniel Nielsen, blevet sadelmager i Århus.

Niels Daniel fik under skiftet en særlig værge, Knud Knudsen.

Man må gå ud fra, at disse to halvsøskende tog sig af den umyndige, forældreløse, 16-årige Niels Daniel.

1890

Bedre karakterer

Niels Daniel var til anden slutprøve på handelsskolen i marts. Karaktererne var noget bedre end første år! Og i oktober var han til optagelsesprøve for 3. gang.

1891

Uddannelsesstop?

Handelsskolens slutprøve i marts blev bestået af Niels Daniel med et mg+, og i oktober var han til optagelsesprøve for 4. gang, men så sker der noget uventet: Iflg. protokollen blev han udskrevet af skolen til november, angiveligt p.g.a. flytning!

Var det mon den eneste årsag, eller var der andre? Var læretiden udstået? – næppe! Kunne købmanden ikke have ham boende længere? Dumpede han mon til optagelsesprøven? Eller blev han uvenner med sin principal?

Disse spørgsmål har jeg ikke kunnet finde svar på, bortset fra, at det var rigtigt, at han flyttede. Det fremgår af mandtalslisten, at han flyttede til Banegårdsvej 3 i Århus, hvor han fik logi hos sin halvsøster, Ane Nielsen, og dennes mand, N.C. Jensen, der nu var kontorassistent v/Statsbanerne. Så der var nogen, der tog sig af ham.

Samme år var Niels Daniel i øvrigt også fadder ved dåben af halvsøsterens søn, Knud Ove Daniel Jensen, og i kirkebogen var han som fadder benævnt som handelslærling.

1892

Kontorist

Iflg. skattemandtalisterne boede Niels Daniel stadig hos sin halvsøster, men havde nu stillingsbetegnelsen kontorist. Intet fundet om, hvor han var kontorist.

1894

Commis

Så skete der igen noget. Niels Daniel flyttede tilbage til sin tidligere principal, Otto Lassen i Klostergade 56, og nu var hans stillingsbetegnelse commis, og de næste fire år blev han stadig benævnt som commis hos Otto Lassen.

1898

Egen forretning

Igen skete der store ændringer. Niels Daniel, nu 25 år, begyndte for sig selv. Han blev købmand med egen forretning i Guldsmedegade 24-26, og boede i Mejlgade 87 i Århus.

1899

Atter flytning

Så flyttede Niels Daniel igen, men denne gang fik han bopæl i samme hus, hvori hans købmandsforretning lå, i Guldsmedegade 24-26, men det var tilsyneladende ikke i egen bolig, for han er registreret som logerende hos sagfører H.V. Krag-Møller.

1900

Farvel til Århus

Ved skiftet fra atten- til nittenhundredtallet fik Niels Daniel tilsyneladende mod på mere end Århus kunne byde på. Han ville åbenbart videre frem i livet, og han drog – som så mange andre – mod hovedstaden, og den 26. april indskrev han sig i politiets meldingsregister på Frederiksberg således:

Jensen, Niels Daniel, prokurist, født i Lemming, 26 år, kommer fra Aarhus til Pile Alle 43, st., c/o Jensen. Tilflyttet 20. april 1900

Og hvem var han så flyttet ind hos? Det var såmænd igen til sin halvsøster, Ane Nielsen, gift Jensen, som han også boede hos i perioder i Århus. Man kan gætte på, at hendes ægtefælle, som var ved Statsbanerne, i mellemtiden var blevet forflyttet til hovedstaden.

Hvad der er sket forretningsmæssigt eller erhvervsmæssigt i de to år fra 1898, hvor han var købmand og til 1900, hvor han i meldingsregistret beskriver sig selv som prokurist – det har ikke kunnet opklares!

1901

Borgerbrev i København

Men den flytteivrige Niels Daniel blev ikke længe hos sin halvsøster, for allerede i 1901 fik han bopæl på Aaboulevard 28 i Københavns kommune, og samme år, den 6. juni udstedtes der borgerbrev til ham som detailhandler i København.

1902

Nyt efternavn, ægteskab og kaffebod på Højbro Plads

Så begyndte det nye liv at gå stærkt. Den 2. juni fik han, efter at have indgivet en flot, håndskreven ansøgning til Kongen, bevilling til som efternavn at føre familienavnet Dalsgaard således, at hans fulde navn herefter var: *Niels Daniel Dalsgaard*.

Allerede 12. juni fik han nyt borgerbrev fra Københavns kommune, denne gang tillige som grosserer (dog uden brændevinshandel), og så naturligvis med hans nye efternavn: Dalsgaard.

Bopælen var stadig Aaboulevard 28 og samme år åbnede han så kaffeudsalget på Højbro Plads 4 i København.

Var Højbro Plads så noget særligt i 1902? Ja, først og fremmest var det stedet, hvor der var udsigt til det i 1884 nedbrændte *Christiansborg Slot*, hvor de nøgne mure og tomme vinduesåbninger fortalte den sørgelige historie om slottets brand. Slottet blev først genopført i 1907.

Ældre foto af Højbro Plads med udsigt til Christiansborgs ruin (ca. 1902)

På Højbro Plads blev den imponerende rytterstatue af *Absalon* indviet en tidlig morgen i november – efter en del forviklinger. Og *Blomstertorvet med Amager-konerne* blev endnu engang malet af kunstmaleren Paul Fischer. De mange boder med blomster, frugt og grønt har givet trukket mange københavnere til stedet, så kaffeboden har haft en rigtig god og central placering.

Fra Højbro Plads var der også udsigt til *skovserkonerne* (fiskerkonerne) på Gammel Strand, der på det tidspunkt allerede i flere hundrede år havde forsynet københavnernes med friske fisk.

Sidst, men ikke mindst, var der fra Højbro Plads udsigt til *Nikolaj Kirkes tårn*, med det manglende spir, der først i 1909, ved brygger Jacobsens hjælp, blev genopført. Ved foden af den tidligere kirke var der, foruden en brandstation, også en række slagterboder, så også her kunne københavnernes forsyne sig med daglige, nødvendige madvarer.

For Niels Daniel blev slutningen af året 1902 dog endnu mere begivenhedsrigt. Den 26. november indgik han, som tidligere nævnt, ægteskab i Holmens Kirke med den et år yngre Sigrig Louise Johanne Andersen. På det tidspunkt var gommen flyttet fra Aaboulevard til Holmens Kanal 26, medens brudens seneste bopæl var Torvegade 5.

Det tyder meget på, at det var en særdeles energisk, ung mand, der var kommet til København for at sælge Java Kaffe til københavnernes!

1904

Aprilsnar i januar, reklamefilm og første barn

Kaffehandleraktiviteterne var virkelig taget til. Niels Daniel må selv have lært noget om reklamer og markedsføring, og tillige samarbejdede han med den allerede dengang kendte reklamemand, Sylvester Hvid.

Kaffehandler Niels Daniel Dalsgaard foran sin kaffebod, Højbro Plads 4. Fotograf Elfelt 1904

Søndag d. 17. januar kunne man i Berlingske Tidende læse et telegram fra Mexico om, at Observatoriet Amontillados havde opnået telegrafisk kontakt til månen og det betegnedes som en revolution i verdensrummet, at der nu var denne forbindelse mellem jorden og månen, for det betød, at så var der jo altså væsener på månen!

I telegrammet (se foto) var beskrevet hvorledes man, ved hjælp af en særlig kode, selv kunne forsøge at opnå denne kontakt, og koden var:

NRAAT JALOKIN RAH IV
-EFFAK SDRAAGSLAD GO
NETREKKIK I DOB

Svært? I virkeligheden skulle københavnernes blot læse kodens linier bagfra, så stod der:

VI HAR NIKOLAJ TAARN
OG DALSGAARDS KAFFE-
BOD I KIKKERTEN

En Revolution i Verdensrummet.

Epokegørende Telegram
fra Observatoriet Amontillados
paa Popocatepeti
i Mexiko!

Forbindeise etableret
mellem
Jorden og Maanen.

Maanebeboerne og den
optiske Telegraf.

De første Meddelelser
fra
den blege Klode.

(Telegram 41 R. H.)

Søndag i Gaar formiddags kl. 9.15 (amerikansk Tid) præcis er Jorden ikke længere den eneste beboede Klode i Verdensrummet. Det afgørende Bevis er først for, at ogsaa ander Kloder rummer levende Forvandsplanter. Svært Begiven! Længst har sagt sig selv — thi derfor findes vor lille Planet vorre Central i det uhyre Vædselsalt — er nu dokumentet, det Maanebeboerne har set sig i direkte Forbindelse med vor Klode paa en vis Tid.

Sidste Telegram,

der indløb gennem N. S. umiddelbart før Redaktionen's Slutning, bringer Ordlyden af den første sammenhængende Meddelelse fra Maanen, som Don Emanuel har afkøbt. Den er affattet i gammelhebraiske Skrifttegn, som kan tydes paa Dansk, naar man staver hver Stave for sig fra højre til venstre:

NRAAT JALOKIN RAH IV
-EFFAK SDRAAGSLAD GO
NETREKKIK I DOB

Redaktionen afventer med Spænding yderligere Oplysninger om denne epokeyørende Begiven, hvis Rætteløbs i verdensfærdig Hensende bør være vor Klodes betydeligste.

(R. S.)

Kaffereklamen i Berlingske Tidende Søndag d. 17. jan. 1904 (annoncen gengivet i Fogtdals Illustreret Tidende årgang 1900-1910)

De fleste af avisens læsere fandt jo hurtigt ud af, at det var en slags aprilsnar-annonce, dog lige med undtagelse af en præst, der i sin søndagsprædiken samme dag medtog og priste den store nyhed. Menigheden havde svært ved at skjule deres smil, og den stakkels præst blev i mange år efter, med et øgenavn, husket for sin uheldige søndagsprædiken.

Og senere blev det jo påbudt, at den slags tekster skulle forsynes med ordet: Annonce.

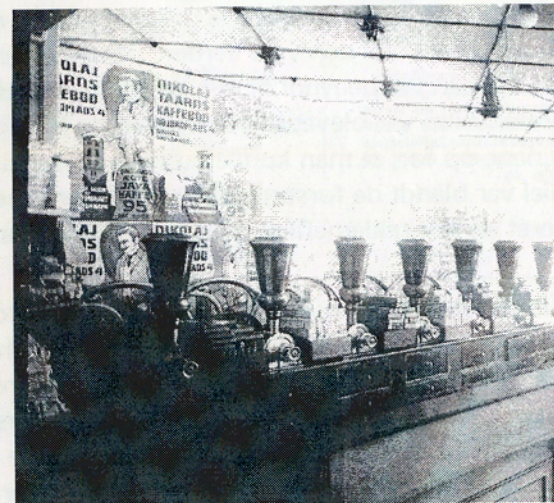
Men det var tilsyneladende ikke nok reklame for kaffeforretningen. For på samme tid skete der noget stort ude i den vide verden, nærmere betegnet i filmens verden. Det var ikke så mange år siden, man var begyndt at vise de første spillefilm (stumfilm), i alle byens nye, små og store biografteater. Film var blevet tilløbsstykke, og hurtigt fik de fremsynede forretningsfolk og reklamefolk øjnene op for, at man kunne udnytte filmmediet til reklamer. Så det kan ikke undre, at Niels Daniel var blandt de første 5 i Danmark, der øjnede chancerne for god reklamering. Han fik produceret en flot reklamefilm, med sagkyndig bistand af bl.a. den dygtige hoffotograf Elfelt.

Filmen som viser, hvordan københavnernes stormer til Dalsgaards kaffebod for at købe kaffe, var genial i sin enkelthed. De medvirkende københavnere må være blevet instrueret om, så hurtigt som muligt, enten at gå forbi og kigge på forretningen, eller om at gå ned i forretningen, for i løbet af den korte film ser man de samme personer — unge som ældre — komme først fra højre, så fra venstre og så fra højre igen! De skulle "se mange ud". Samtidig passerer der både politibetjente, trækvogne, torvekoner og bydrengene forbi, så hele den lille film er et pragtfuldt billede af den tids gadeliv.

Filmen er også lidt pudsigt, fordi en filmfotograf med et stort filmkamera til optagelse af levende billeder, har været noget rimelig nyt i gadebilledet. Det bevirkede, at mange af de medvirkende kiggede hen mod fotografen i stedet for mod kaffeboden, så nogle glemte at se sig for, de skvattede og fik spredt de gode kaffebønner ud på fortov og vej! Det Danske Filminstitut har venligst stillet kopi af filmen til min rådighed.

Det må alligevel være gået godt med at drive kaffeforretning. Der må have været penge på kistebunden, for i foråret oprettede ægtefællerne testamente, hvori bl.a. var bestemt, at hustruen i tilfælde af mandens død, skulle have beskikket en lavværge, nemlig N.C. Jensen. Han var identisk med ægtefællen til den tidligere omtalte halvsøster Ane Jensen, som Niels Daniel havde været logerende hos såvel i Århus som på Frederiksberg. Familiebåndene var åbenbart stærke.

Ægteparret Dalsgaard var også flyttet nærmere til forretningen, til Amagertorv 1, vel nok en af datidens mest centrale adresser i Kbh.

Kaffeboden indefra fotograferet af Elfelt 1904

Og så kom også ægteparrets første barn til verden, han døbttes Anker Niels Daniel Dalsgaard. Han emigrerede som ung til USA, hvor han blev gift med svenske Corrine. De fik, så vidt vides aldrig børn, og Anker døde i 1970'erne uden at have været tilbage i Danmark igen.

Da året lakkede mod enden var telegrammet om "Månekontakten" ikke glemt i København. Som vanlig ved juletid udkom Blæksprutten, og heri var en lang, ikke just venlig, vise, begået af vise-forfatteren Anton Melbye, og den handlede selvfølgelig om præstens uheldige prædiken hin søndag i januar.

Glemt var joken heller ikke, da forpagter Chr. Sonne flere år senere, 20. okt. 1910, holdt foredrag i Nationaløkonomisk Forening, om Landbrugets Rentabilitet, hvor han i talens slutning, mest henvendt til sin bekymrede landmands-nabo, Hr. D.J., sagde:

"Thi jeg tror at kunne sige, at naar netop undtages det noksom bekendte Marstelegram om Dalsgaards Kaffe, er der neppe nogen Publikation i den nyeste Tid herhjemme, der har vakt et saadant Røre, som de af Hr. D.J. publicerede kritiske Betragtninger vedrørende Smørindustrien i Danmark."

1904 må have været et af de mest begivenhedsrige år for kaffehandler Niels Daniel Dalsgaard og hans familie – og derudover var der så også lidt morskab til københavnernerne!

1905

Klimavenlig, elektrisk varebil

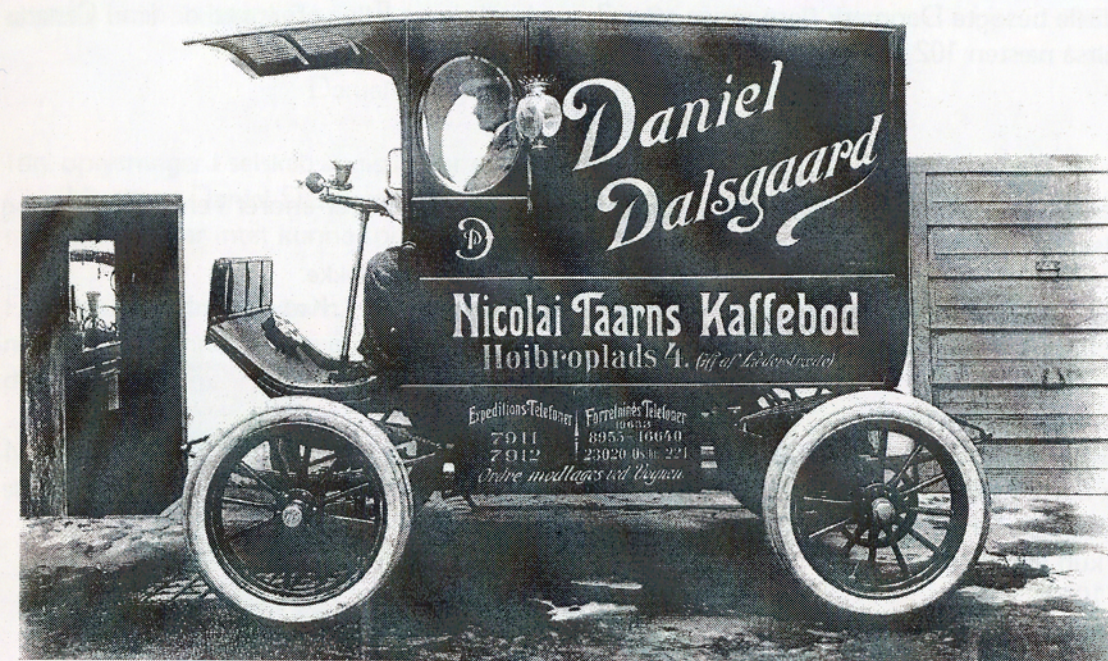
Familien boede stadig på Amagertorv og af en folketælling fremgår, at det må have været en stor bolig, i 2 etager. Udover familien boede der to tjenestepiger, en logerende og et familiemedlem (svigermor!) Det må stadig have gået rigtig godt med salg af kaffe.

1905 blev året hvor et andet, markant hjælpemiddel, og dermed reklamemiddel, blev taget i brug. Niels Daniel anskaffede en stor varebil, en amerikansk el-bil ved navn Pope Waverley Electric. Og på bilens sider var naturligvis malet både firmanavn og et stort antal tlf. numre, samt nederst oplysning om, at "ordrer modtages ved vognen". Var han 100 år forud for sin tid!

Billeder af bilen, med min farfar ved styret, er fundet blandt diverse fotos af kaffeforretningen, på Københavns Bymuseums billedarkiv, og de er taget af hoffotograf Elfelt. En dygtig dansk bilkender har fortalt, at der næppe var mange af den slags amerikanske el-biler i Europa i 1905.

Og det var tilsyneladende ikke kun Niels Daniel, der kunne køre bilen, for af teksten til et af billeder fremgår, at det er *kusken* der styrer køretøjet!

Næste side: Elfelt's foto af bilen 1905

1906

Endnu et barn

2. juledag fødtes familiens andet barn, Ellen Olga Trein Dalsgaard. Også hun emigrerede som ung, men til Canada, hvor hun blev gift med norske Peter Brodahl. Heller ikke de fik børn. Ellen og ægtefælle besøgte Danmark flere gange efter 2. verdenskrig og Ellen afgik ved døden i Canada i 2008, altså næsten 102 år gammel.

1907

En talisman

Endnu et reklamemiddel blev afprøvet: Lykkeskillinger. Det var kobber-enører i en indfatning, og med indskriften:

"Jeg er din Talisman. Opbevar mig. Jeg bringer lykke.
Drik altid Dalsgaards kaffe. 95 øre pr. pund. Højbro Plads 4, København"

Mit eksemplar af enøren,
er fra 1907 med Kong
Frederik d. 8's monogram
– den konge, hvis regeringstid kun varede fra
1906 til 1912.
se foto

1908

Aktieselskab og barn igen

Den efterhånden store kaffehandlervirksomhed havde nu filialer 6-7 steder i hovedstadsområdet. Det vides ikke, hvilke rådgivere han har haft, men i hvert fald blev det hele omdannet til et Aktieselskab, med det lange navn:

Daniel Dalsgaard, Nikolaj Taarns kaffebod A/S.

Iflg. oplysninger i selskabsregistre var aktiekapitalen på 50.000,00 kr. og i bestyrelsen var fra start: Chr. Harris og Daniel Dalsgaard (sidstnævnte havde åbenbart "kasseret" fornavnet Niels!) Om medstifteren har intet kunne spores.

Familien fik det tredje barn, Thorkild Jørgen Daniel Dalsgaard (min far). Han blev her i Danmark, fik uddannelse som grovsmed og var som sådan senest ansat på Carlsberg i 42 år. Han døde i 1991. Jeg er enebarn.

Niels Daniel op sagde i marts 1908 sin næring som grosserer – hvorfor? Måske p.g.a. selskabskonstruktionen?

1910

Flytter igen

Der sker igen noget uforklarligt, for Niels Daniel genoptog sin næring som grosserer den 30. nov., hvorefter den igen blev opsagt den 7. dec. samme år. Hvorfor have næringsret i en uge? Var det banale fejl, eller var det på grund af nye, særlige love, regler eller bestemmelser? Det har jeg ikke kunnet opklare.

Så flyttede familien fra Amagertorv til Vesterbrogade 61 i København – tæt ved De Kgl. Skydebaner. Om det var til noget større eller mindre, eller til noget mere eller mindre eksklusivt vides ikke. Man flyttede åbenbart meget ofte dengang, uden éntydige begrundelser.

1912

Det var på Frederiksberg

Dette år flyttede familien til Howitzvej 60 på Frederiksberg, til en rimelig stor lejlighed i en – nu nedrevet – villa, med 7 værelser, køkkenelevator til kælderen og med hestehospital i baghaven!. Hvorfor nu denne flytning – der var dog ganske langt fra Højbro Plads til Howitzvej på Frederiksberg – selv om man havde en el-bil at køre i. Måske var det mode, at man flyttede fra storbyen til den friske luft "ude på Frederiksberg"!

1913

Flytning og køb af jord

Dette år flyttede man til Sortedam Dossering 81, i en lejlighed med flot udsigt over Sortedams Søen. Og samme år købte Niels Daniel, sammen med inspektør på Tuborg, Frederik Jensen, en stor grund på ca. 20.000 m², i Asminderød. Den kostede iflg. tingbogen 5.000 kr. Skulle man mon begynde at udstykke grunde, for at sælge dem med fortjeneste? Var handelen med kaffe for nedadgående? Man nærmede sig 1. verdenskrig, så måske det allerede indvirkede på mulighederne for at købe kaffebønner i de oversøiske lande til fornuftige priser.

1915

1. verdenskrig – det sidste barn

Under 1. verdenskrig gik det nok ikke så godt med kaffehandelen. Kaffe blev en mangelvare og samtidig blev den rationeret. Samtidig har helbredet måske ikke været godt. På hjemmefronten blev der mere at se til, for det fjerde og sidste barn blev født. Det var Bodil Anna Marie Dalsgaard, som senere blev gift Frandsen. Hun uddannede sig, efter sin ægtefælles død, til jordemoder, og virkede som sådan i Helsingør i mange, mange år. Hun afgik ved døden i 2008, efterladende sig to døtre.

1916

Og så - en pludselig død

Den 10. april afgik Niels Daniel Dalsgaard ved døden, knapt 43 år gammel. På det tidspunkt var familien lige flyttet til Frederiksborggade 17, (hvor Israels Plads ligger i dag). Hans yngste datter var da kun 10 mdr. gammel.

En nekrolog, samme dag, i Berlingske Aften, lød sådan:

"Dødsfald. Kaffehandler Daniel Dalsgaard.

En af byens kendte, yngre forretningsmænd, kaffehandler Daniel Dalsgaard, er i eftermiddags afgået ved døden i sit hjem efter et kortvarigt sygeleje. Hr. Dalsgaard, der kun blev 43 år, var for nylig hjemvendt fra et rekreationsophold i Norge, og blev derefter på ny syg i lørdags, heftigt angreben af Kolerine. Sygdommen tog derefter til i går og i dag brat overhånd. Kaffehandler Dalsgaard, der i løbet af få år ved stor energi havde fået sin kaffeforretning banket fast i Københavnernes bevidsthed, havde i længere tid været overanstrengt."

Denne nekrolog, og en lidt fyldigere nekrolog dagen efter i Berlingske Tidende, giver et billede af en mand med store ambitioner, med stor energi, med stor opfindsomhed, men måske ikke med den fornødne tålmodighed. Måske havde han levet over evne - det vil være svært at finde svar på, men syg var han i hvert fald, eftersom han døde af det, og syg havde han været i flere år, iflg. nekrologen i Berlingske Tidende.

Niels Daniel blev begravet fra Holmens Kirke den 14. april 1916 kl. 1,00, iflg. dødsannonce i Berlingske Tidende.

Den efterlevende enke med de fire ukonfirmerede børn, flyttede samme år til Erik Menveds Vej 3 på Frederiksberg, hvor hun boede til sin død.

1918

Dødsboets opgørelse

Boets endelige opgørelse fandt først sted i 1918. Et kig i dødsboets papirer viser, at boet var insolvent, men kreditorerne fik ved den endelige opgørelse dog 75 % i dividende. Blandt kreditorerne var bl.a. en del læger, nogle handlende fra nabolaget og så var der nogle mindre, private lån, bl.a. hos hustruens mor. De mange lægeregninger vidner om den tiltagende sygdom.

Boets executor solgte den afdøde tilhørende halvdel af grunden i Asminderød for 7.500 kr., og derudover en stor del af indboet. Som bestemt i testamentet fik hustruen, selv om det ikke længere var lovkrav, beskikket en lavværg, N.C. Jensen, Frederiksberg – og derudover fik hun lov at beholde en beskedent del af indboet.

Aktieselskabet om Kaffeforretningen på Højbro Plads 4 overtoges af andre, og butikken, stadig benævnt Dalsgaards Kaffe, forsvandt først mange år senere, hvor hele bygningen blev renoveret. I dag har Miljøministeriet til huse i bygningen. (Fotos se side 35)

Af udskrifter af aktieselskabets forhandlingsprotokol fremgår, at ved boets endelige opgørelse i 1918 kunne selskabets aktier ikke findes. De skønnedes at være bortkommet i forbindelse med en bedragerisag mod medstifteren af aktieselskabet i 1908, bankassistent Chr. Harris. Om bedragerisagen også var årsag til den manglende personlige likviditet vides ikke. Det har ikke været muligt hos politi/landsarkiv at opspore noget derom. Aktieselskabets drift gav tilsyneladende overskud, og den efterlevende enke modtog til sin død hvert år et beløb til sit underhold.

Begge ægtefæller begravedes på Vestre Kirkegård.

---ooo0ooo---

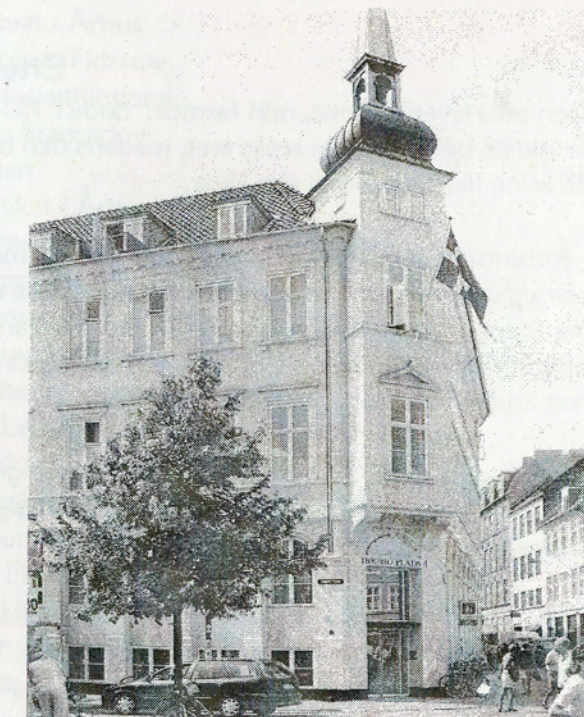
Dette var fortællingen om Niels Daniel Dalsgaards korte og til tider opsigtsvækkende liv, fra bondesøn i Lemming til kaffehandler i København. Det er en beretning med mange overraskende oplysninger, der har også rejst en række nye spørgsmål, som jeg næppe får svar på.. Men trods alt, så ved jeg nu mere om min farfar, end jeg gjorde fra start. Jeg synes, jeg har fået et ganske godt indblik i min farfars liv og levned. Han var en mand der var rastløs men samtidig var "langt fremme i skoene" efter datidens forhold. Måske kunne han have haft bedre hjælp til at styre sin økonomi, men han har nok villet selv!

Måske kan man sige, at hans rastløshed også er kommet til udtryk ved, at han mindst har haft 16 bopælsadresser!

Højbro Plads 4 med kaffeboden i kælderen.

Fotograf Elfelt 1917

Højbro Plads 4 - 2003

Efterskrift

Den efterlevende enke, min farmor, døde i 1930, længe før jeg blev født. På det tidspunkt var de to ældste børn allerede emigreret, medens den tilbageværende søn, Thorkild, på det tidspunkt var 22 år og datteren Bodil var 15 år.

I forbindelse med alle mine undersøgelser og med stor hjælp fra tidligere nævnte Lise og Hans, har jeg også fundet frem til både tipoldeforældre og tiptipoldeforældre m.fl., ligesom jeg har fundet mange fortræffelige oplysninger om min farmor og ikke mindst hendes slægt, hvoraf én af tipoldefædrene er en fra Bøhmen, i syttenhundredtallet, indvandret (h)oboist - men det er en helt anden historie.

Mest fantastisk er, at vi i Danmark har så mange arkiver, samlinger o.m.m., som der kan søges i, og hvor personalet beredvilligt stiller sig til rådighed ved ethvert tænkeligt spørgsmål. Blandt de mange steder, jeg har søgt oplysninger er:

Aktieselskabsregistret
Berlingske Tidendes arkiv
Dansk Film Institut
Dansk Kaffeinformation
Dansk Plakatmuseum
Det Kongelige Bibliotek

Erhvervsarkivet i Århus
Fogtdals Illustreret Tidende
Frederiksberg Hovedbibliotek
Frederiksberg Stadsarkiv
Green
Hovedbiblioteket i Århus
Kort- og matrikelstyrelsen
Københavns Bymuseums billedarkiv
Københavns Kommunes Stadsarkiv
Københavns Politi
Landsarkiverne i København og Viborg
Lokalbladet for Lemming sogn
Lokalhistorisk arkiv i Silkeborg
Motorhistorisk Samråd
Post- og telegrafmuseets telefonbogsarkiv
Revmuseet på Frederiksberg
Rigsarkivet
Skifteretten i Århus
Sylvester Hvid & Co – reklamefirma
- og sidst, men ikke mindst, fortrinlige
Google.

Birthe Aasted
Født 1938 i København

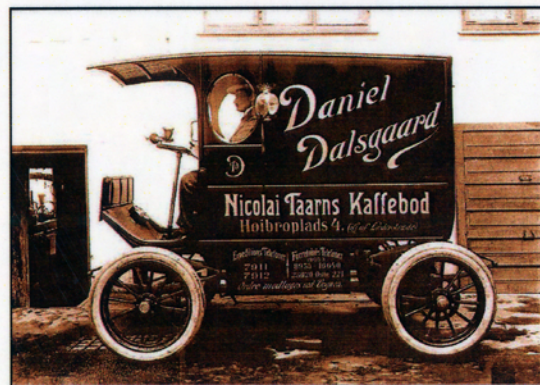
Denne bog fortæller en "glemt", men interessant historie.

For Birthe Aasted begyndte det med at hun fattede interesse for slægtsforskning. Hun søgte specielt oplysning om sin farfar, både fordi han døde forholdsvis ung, og fordi der ikke i familien var overleveret detaljer om hans personlighed eller liv.

Traditionel slægtsforskning begrænsede sig tidligere til tilgængelige data (kirkebøger) om nærmeste slægtnings fødsels- og dødstidspunkt. Men bogen er et eksempel på at man med vedholdenhed kan få betydelig mere at vide ved at granske arkiver, samlinger og andre kilder. Aktuelt lykkedes det forfatteren at finde meget nyt, både om sin farfars barndom i Lemming, hans uddannelse i Århus, og ikke mindst om nogle af hans meriter som kaffehandler i København. Bogen giver et godt tidsbillede og leverer nogle hyggelige glimt fra en for længst glemt københavnsk fortid.

Ud over at løfte sløret for en overset historie om en fjern forfader ved 1900-tallets begyndelse, er bogen også historien om hvordan et målrettet familiemedlem mange år efter kan finde oversete guldgruber i en ellers fortrængt familiekronike, og genfortælle historien, garneret med både faktuelle oplysninger og nogle personlige kommentarer, utvivlsomt til fornøjelse for nulevende og fremtidige efterkommere.

Men samtidigt er bogen et opbyggeligt eksempel for de, der drømmer om at finde tilbage til rødderne og gå samme vej som Birthe Aasted.

Aesculus

ISBN 978-87-993026-4-2

9 788799 302642 >